A-klinikkasäätiö/Hannu Jouhki
14.10.2021

Eduskunta / Sosiaali- ja terveysvaliokunta

HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

A-klinikkasäätiö kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi ja sen pääluokasta 33 / STM:n hallinnonala. Päihde- ja riippuvuusongelmat aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja laaja-alaisia kerrannaisvaikutuksia yhteiskunnassa sekä julkistaloudessa. Päihteiden käyttö heikentää talouskasvua, tuottavuutta ja työelämän laatua. Yhteiskunnallisena kysymyksenä päihdeongelmat sisältävät merkittävän ylisukupolvisen syrjäytymisen riskin. Eheä yhteiskunta, toiminta- ja työkyvyn parantuminen, syrjäytymisen välttäminen ja lähiyhteisöjen turvallisuus edellyttävät päihdepalvelujen tason parantamista valtakunnallisesti. Julkisesti rahoitettuihin päihdepalveluihin on kasautunut huomattava hoitovaje kuluneen vuosikymmenen aikana, minkä lisäksi koronaepidemian aiheuttama hoitovelka korostaa päihdetyön resurssoinnin tärkeyttä. Tässä lausunnossa keskitymme erityisesti päihteiden käytön viimeaikaiseen kehittymiseen, henkilöstön saatavuuteen ja muutamiin tutkimustoiminnan näkökohtiin.

Alkoholin ja huumeiden käyttö poikkeusoloissa ja rajoitusten voimassaollessa

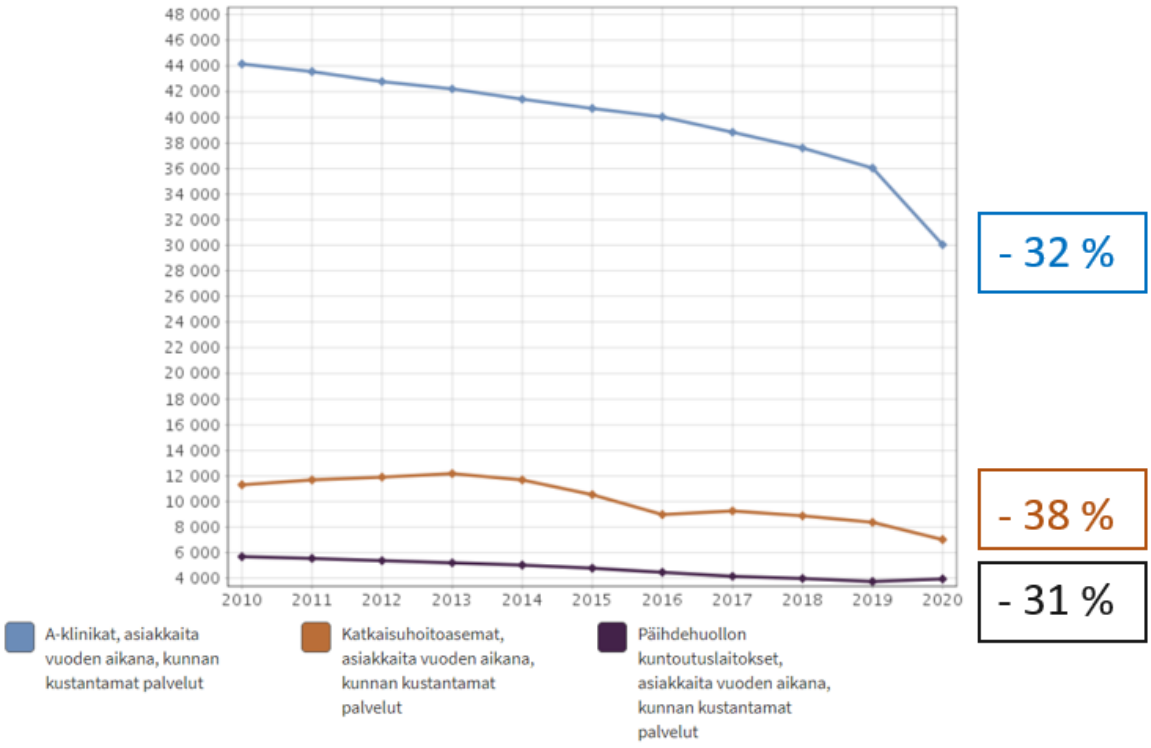
Tutkimukset osoittavat alkoholin kokonaiskulutuksen vähentyneen 5,2 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. THL:n huhti-syyskuussa 2020 tekemässä kyselyssä 80,5 % arvioi kulutuksensa pysyneen ennallaan, mutta 12 % ilmaisi vähentäneensä ja 7,5 % lisänneensä alkoholinkäyttöään. Eurooppalaisessa mukavuusotantaan perustuvassa 21 maan kyselytutkimuksessa kulutuksen arvioitiin lisääntyneen heillä, joilla alkoholinkäyttö on jo valmiiksi ollut suurinta ja vähentyneen heillä, joiden kulutus on ollut vähäisempää. Vaikka kokonaiskulutuksella yleensä nähdään selkeä yhteys vähäisempiin alkoholihaittoihin, kulutuksen muutoksen jakautuminen kulutustaan kasvattaneisiin ja vähentäneisiin voi ennakoida haittojen lisääntymistä kokonaiskulutuksen suunnasta huolimatta.

Huumeidenkäytön määrät vaihtelivat alueittain, mutta keskimäärin muutokset arvioidaan pieniksi. Eri aineiden kohdalla käyttöön vaikutti muuttunut saatavuus. Maaliskuussa 2020 useiden aineiden käyttö oli ennätyksellisen korkealla, mutta väheni touko-kesäkuussa monilla paikkakunnilla. Helsingin seudulla amfetamiinin käyttö lisääntyi kevään 2020 aikana koronasta ja poikkeusoloista huolimatta.

THL:n toteuttamassa päihdepalvelujen muutosten seurannassa on viitteitä päihdepalveluiden asiakkaiden alkoholinkäytön ja mm. amfetamiinin käytön kasvusta. Kontaktien vähentymisen, lomautusten, työttömyyden ja sosiaalisen tuen puutteen voi nähdä vaikuttaneen päihdeongelmien pahentumiseen.

Hoitovelka päihdepalveluissa

Kuntien kustantaman päihdehuollon palvelujen saatavuus on heikentynyt kuluneen vuosikymmenen aikana. Koko maan kattavassa tarkastelussa kunnan kustantamien asiakkaiden määrä A-klinikoilla on pudonnut 32 % vuosina 2010–2020. Samalla ajanjaksolla katkaisuhoitoasemilla pudotusta on ollut 38 % ja päihdehoidon kuntoutuslaitoksissa asiakasmäärä on laskenut 31 %. Erityisesti avohuollon palveluissa nähtiin selvä lasku vuonna 2020, jolloin potilasmäärät A-klinikoilla putosivat noin 6000 hengellä.

Samaan aikaan terveyskeskuksissa päihdediagnoosilla hoidettujen potilaiden määrä on laskenut, ja terveyskeskusten ja sairaaloiden vuodeosastolla hoidettujen potilaiden määrä on pysynyt samalla tasolla. Avohoidon

päihdepalveluihin on muodostunut hoitovelkaa, mikä tarkoittaa myös laitosmuotoisen hoidon tarpeen kasvua, kun ongelmat ovat pitkittyneet. Pandemia-aikana palvelutarpeenarviointeja ei pystytty tekemään riittävästi, mikä osaltaan lisää palvelujen ruuhkautumista lähitulevaisuudessa.

Henkilöstön saatavuus

Päihdepalvelujen henkilöstöä on vaikea saada, sillä alan koulutus ja lisäkoulutus ovat vähentyneet merkittävästi. Alalle tulee hyvin vähän uusia osaajia. Eritasoista koulutusta olisi syytä lisätä systemaattisesti koko sote-kentälle. Toisena haasteena henkilöstön saatavuudessa ovat päihdehoitoalan ostopalvelujen kriteerit. Kun hankinnoissa ylipainotetaan hintaa laadun ja osaamisen kustannuksella, on alan palveluntarjoajien hyvin vaikeaa maksaa kohtuullisia, kilpailukykyisiä ja erityisosaamisen tunnustavia palkkoja. Nykyään laadun ja osaamisen osuus pisteytyksissä on noin 10 %.

Tiede ja tutkimus

Päihde- ja riippuvuusongelmien sekä päihdepalvelujen vaikuttavuuden tutkimukseen tarvitaan resursseja. Erityisen tärkeää olisi tutkia monitoimijamalleja, joissa julkinen, yksityinen ja kolmas sektori tukevat toisiaan. Sekä opioidikorvaushoidon että hepatiitti C:n hoidon kehittämisessä olisi hyötyä laaturekistereistä.

Lähteet:

- THL Alkoholijuomien kulutus 2020, Tilastoraportti 07/2021. Jääskeläinen M., Virtanen S.
- Sotkanet.fi
- COVID-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Raportti 14/2020, THL. Kestilä L., Härmä V., Rissanen P.

Helsingissä, 14.10.2021

Hannu Jouhki

toimitusjohtaja

A-klinikkasäätiö